

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО, СІМЕЙНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА

О. В. Байло

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГІДНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

На сучасному етапі розвитку Української держави відбувається реформування трудового законодавства України, в основу якого покладено концепцію забезпечення прав людини у сфері праці.

Відповідно до норм Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, ст. 3].

В літературі з трудового права підкреслюється значення особистих немайнових прав працівників, відзначається зміщення акцентів із «економічної» людини на особистість, її особисті блага. До останніх належать такі важливі категорії, як честь, гідність, ділова репутація працівника. У чинному законодавстві не визначається поняття «професійна гідність», оскільки воно є морально-етичною категорією й одночасно належить до особистих немайнових прав, яким законодавством надається значення самостійних об'єктів захисту.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про освіту» громадяни України мають право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин. Це право забезпечується: розгалуженою мережею навчальних закладів, заснованих на державній та інших формах власності, наукових установ, закладів післядипломної освіти; відкритим характером навчальних закладів, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина; різними формами нав-

чання — очною, вечірньою, заочною, екстернатом, а також педагогічним патронажем [2].

Законодавством у галузі освіти в залежності від рівня освіти виділяють дошкільні навчальні заклади, середні навчальні заклади, навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації, позашкільні навчальні заклади, вищі навчальні заклади та заклади післядипломної освіти.

Згідно з положенням ст. 50 зазначеного закону учасниками навчально-виховного процесу є: діти дошкільного віку, вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти; керівні, педагогічні, наукові, науково-педагогічні працівники, спеціалісти; батьки або особи, які їх замінюють, батьки — вихователі дитячих будинків сімейного типу; представники підприємств, установ, кооперативних, громадських організацій, які беруть участь у навчально-виховній роботі.

Неабияке значення набуває поняття професійної гідності по відношенню до педагогічних працівників навчальних закладів, оскільки однією з вимог, яка висувається до педагогічних працівників, є високі моральні якості. Вчинення аморального проступку є навіть підставою для розірвання трудового договору з особою, яка провадить виховну функцію (ч.3 ст. 41 КЗпП).

Низкою нормативно-правових актів, серед яких Закон України «Про освіту»; Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників навчально-виховних закладів системи Міністерства освіти України, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 1993 р. № 455; Положення про дошкільний навчальний заклад, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305; Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778, тощо, гарантується право педагогічних працівників на захист їх професійної честі та гідності.

Проте у зв'язку із відсутністю дієвого механізму реалізації захисту таких благ, як професійна честь та гідність, гарантія такого права педагогічних працівників носить декларативний характер. Такий стан речей підкреслюється відсутністю закріпленого обов'язку інших учасників навчально-виховного процесу поважати професійну честь і гідність педагогічних працівників.

Отже, незважаючи на відсутність законодавчого визначення поняття «професійна гідність», зазначений термін активно використовується в актах чинного законодавства. Професійна гідність є не тільки морально-етичною, але й правовою категорією. Професійну гідність працівника як трудову категорію доцільно розглядати у декількох значеннях: як суб'єктивне право учасників правовідносин; як юридичний обов'язок суб'єктів правовідносин; як морально-етичну основу трудової діяльності.

Нормативне закріплення правил етичної поведінки окремих категорій працівників, в тому числі педагогічних, спрямоване на підвищення довіри суспільства та громадян до державних інститутів, проте в зазначених нормативно-правових актах не приділено достатньої уваги формам та способам захисту професійної гідності або відповідальності за порушення щодо професійної гідності.

Перед сучасною наукою трудового права стоять важливі завдання подальшого удосконалення механізмів координації правотворчої і правозастосовчої діяльності, встановлення контролю за процесами реалізації правових норм, які зачіпають права і свободи людини і громадянина. Одним із важливих завдань науки трудового права є розробка ефективного галузевого механізму захисту права працівника на професійну гідність, що має бути відображено в проекті Трудового кодексу України.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 02.06.2016. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/> — Назва з екрана.
2. Про освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 23.05.1991 № 1060-ХІІ із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 19.02.2016. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. — Назва з екрана.